

számszerint összerakta, mintha elolvasta volna rajtuk a számolást. Elérvén a vödröt már ott, a kockák hegyén majszolni kezdett a nagy fáradsággal kiérdemelt zsákmányból.

Melyik állat tudna még ennyire emberien viselkedni? Elképzelhető a kutya, amint kockákból hegyet rak? Nem. Pedig a kutya okos állat!

Ha Rafaelt nézed, hogyan csinálja azt amit csinál, elbűvöl az emberhez való hasonlatosság. Felemelte a kockát, vállára tette és oda viszi a többihez. A kocka nem akar megmaradni. Leteszi a földre, ráül és mintha gondolkozna. Megpihen és újra munkához lát — helyrehozza az elkövetett hibát.

(Folytatása következik)

Kivonatolta: K. F.

A tengeri háború első éve

A szeptembertől szeptemberig (1939—40) terjedő első háború év tengeri fegyvertényeit két szakaszra osztva tárgyalhatjuk. Az első szakasz 1939 szeptemberétől 1940 áprilisáig, a második 1940 áprilisától augusztus végéig tartott.

Az angol és francia tengerészet, amelynek túlnyomó fölénye a német tengeri haderő fölött általánosan ismert, elsősorban arra törekedett az első szakaszban, hogy elzárja Németországot az oceánoktól, Csakugyan meg is bénította Németország ellátását, habár teljesen nem zárta el a külvilágtól. Míg az angol-francia tengeri haderő feltartóztatta a német kikötők felé tartó hajókat és elkobozta rakományait, a német hadiflotta ellenfelének tengeri útvonalait igyekezett megszakítani. Eszközei leginkább a tenger-alattjárók és aknahálózatok voltak, de felhasználta kisebb mértékben e célra más hajóit és repülőgépeit is. A korlátlan tenger-alatti háború kimondásával a német tengeri hadvezetőség egyrészt arra kényszerítette az angolokat, hogy felfegyverezzék — hadihajókká alakítsák — kereskedelmi hajóikat is, másrészt viszont a konvojok (hadihajó-kiséret fedezete alatt haladó kereskedelmi hajók karavánja) megszervezésének óriási feladatára is kényszerítette őket. Felfegyverezték az angolok összes kikötőiket is és betanították az ágyúkezelésre kereskedelmi hajóik legénységét is. Már a háború negyedik hónapjában 1800 kereskedelmi hajó volt felfegyverezve. Az őrzőszolgálatba bevonták a kisebb hadihajók mellett a halászbárkákat is. Mindamellett bár ilyen módon nagyszámú tengeralattjárót vetettek ki az angolok az ellenséges hajók soraiból, nem értek el nagyobb eredményeket, mert az elsüllyesztett tengeralattjárókat a német ipar sorozatos gyártással könnyen pótolhatja és megsokszorozhatja.

Az aknaövek létesítésére a németek úgy tengeralattjáróikat, mint repülőgépeiket is felhasználták, viszont ezek semlegesítésére az angolok nagyszámú kisebb hadihajót és 700 halászbárkát szerveztek be. A német segédcirkálók (felfegyverzett kereskedelmi

hajók. Híresek voltak 1914—18-ban az Emden, Möre, Wolf) eddig nem sok gondot okoztak a messzi oceánokon az angoloknak és ugyanezt mondhatjuk a „zsebhadihajókról“ is. Az első időszakban a tenger fölött cirkáló repülőgépek még nem játszottak fontosabb szerepet.

Nagyon nehéz feladat annak pontos megállapítása, hogy milyen eredményekkel járt a tengeri háború az első szakaszban. Hiszen az angol és német jelentések között épen ezen a ponton óriásiak a különbségek. Az angol hivatalos jelentés a háború első 5 és fél hónapjára 1,065.000 tonna elvesztéséről ad hírt. A németek ezt a veszteséget viszont 1,810.315 tonnára becsülik. A hajók jellegére nézve még nagyobb ellentétek mutatkoznak e jelentésekben. Amerikai források 1,212.000 tonna angol hajó veszteségről értesítenek. Viszont angol jelentés szerint csak 200.000 tonna hajóür a *tiszta veszteség* ez időben: a többi a gyárak új építései kipótolták. Ez a veszteség pedig, szerintük, jelentéktelen, ha összehasonlítjuk a 21 millió tonnát kitevő angol hajóürrrel, vagy akár csak a 18 millió tonnát kitevő oceáni hajóürrrel is. Szerintük a kereskedelem a hajóvesztés miatt alig benuult meg, hiszen a *behozatal csak egy ötöddel esett*, míg a kivitel megmaradt a háborúelőtti színvonalon.

A hadihajók elleni ténykedésben a kezdeményezés a németek kezében volt ez időben, de nem nagy kárt okoztak az angol hadihajóparkban. Elsülyesztették a „Koredzsosz“ repülőanyahajót, a „Rojal Ok“ páncélos csatahajót és veszélyeztették Skapa Fló hadikikötőt. Viszont ezt a kikötőt az angolok rövid időre kiürítették, megerősítették és továbbra is fő bázisul használják. Az elsülyesztett kisebb egységek között 6 torpedórombolót és „nagyobbszámú“ kisebb hadihajót ismert be erre az időre az angol hadijelentés.

A hagyományos angol harcmód a más, a kis államok háborúba-vonása és maga helyett a *harctérre küldése* a mostani tengeri háború folyamán is érvényre jutott. Különösen a skandináv államokra gyakorolt Anglia nagy nyomást abban az irányban, hogy szakítsák meg kereskedelmi kapcsolataikat Németországgal. Elsősorban persze a svéd vasról volt itt szó, hiszen a német szűkséget felét Svédország szolgáltatta. Anglia meg akarta vonni Svédországtól a szénszolgáltatást, de Németország átvette a svéd szénellátó szerepét és így továbbra is megkaphatta a svéd vasat. Anglia rákényszerítette a kis államok hajóit, hogy hadihajóinak védelme alatt továbbra is bejárjanak kikötőibe: ami annyit jelentett, hogy a kis államok — háborúba sodródnak az angol érdekek védelmében.

Ilyen úton-módon következett be a tengeri háború második szakasza, amely a katonailag fontos pontok birtoklásáért indult meg az Atlanti oceán parjain az angolok és németek között. Ez a szakasz április 8-tól június közepéig tartott. Április 8-án Anglia bejelentette, hogy a norvég partvidék egyes részeit aknákkal elzárták a forgalom elől. Ez az elzárás a *svéd vasérc Németországba szállítása* ellen irányult, és pedig elsősorban Narvik norvég ki-

kötő ellen, amely az érc kivételnek vagy 60%-át bonyolította le (5 és fél mil. tonna legjobb minőségű érc).

Vizont a német hadvezetőség már jóelőre felkészült erre az eshetőségre. Erre megvoltak a nyomós okai. A svéd vas és más nyersanyag-behozatal biztosításán kívül biztosítani akarta magát az ellen is, hogy északról is megtámadhassák, ha Anglia elérné célját s a skandináv államokat bevonná a háborúba. De a védelmi célon túl ott volt a távolabbi támadási haditervek bázisa is: a skandináv terület előnyösebb helyzetbe hozza a német tengeri és légi haderőt az angol szigetek elleni támadás során.

A skandináv támadásban szervesen együttműködött a szárazföldi és légi haderővel a hadihajópark és a kereskedelmi flotta is. Április 9-én megszállják a németek Dániát s az összes fontosabb norvég kikötőket Oslótól Narvikig. Az angolok számítottak a német támadásra — de csak Dánia és Délnorvégia ellen! *A trondheimi és narviki partraszállás meglepte őket.* A szállítást kisszámú hadihajó védelme alatt kereskedelmi hajók bonyolították le kivéve Narvik távolfekvő kikötőjét, ahova hadihajók szállították a katonaságot és hadianyagot: ideirányították a két sorhajót, néhány könnyű és nehéz cirkálót és kb. 10 torpedórombolót. Ezek a hajók 24 órán át teljes gőzzel haladtak céljuk felé. A nagy hajók azután sikeresen visszatértek, a torpedórombolók azonban elfogyasztották minden üzemanyagukat (a kis torpedóromboló nem vihethet magával a visszatérésre is elegendő üzemanyagot), a narviki öbölbe kényszerültek — és itt elpusztították őket a később érkező angol hadihajók.

A fontos repülőtereket is azonnal lefoglalták a németek nagyszámú repülőgép-csoportjai. Mindez főleg a hajópark sikere volt. Április 7-én az angolok már értesültek a német megmozdulásról. Április 8-án és 9-én megindultak már az angol hajók is és pedig két csoportra osztva. Az egyik délen helyezkedett el, hogy elvágja a visszatérés útját, a másik Narvik ellen indult. Délen egyes hajók és repülők elkeseredett harca kezdődött meg. Az angol hajók csoportjai külön-külön is erősebbek voltak a teljes német tengeri haderőnél, a déli csoport mégis visszavonult. Április 11-én megkezdődött a narviki tengeri csata az angol hajók és azt ottrekedt német rombolók között (amelyek elvesztek).

A skandináv csata német stratégiai győzelmet jelentett, de oly győzelmet, amelyet rettentő veszteségek árán értek el a németek. Szinte azt lehetne mondani, megszerezték a fontos tengeri hadászati kiinduló pontokat (bázisokat) — de hajók nélkül maradtak és így a szerzett előnyt nem használhatták ki. A német hadvezetőség is beismerte két cirkáló elvesztését. Az angolok 4 cirkálóról tudnak számos romboló és tengeralattjáró mellett. A norvégek csatahajók elvesztését is hírül adták. De a hadihajók mellett elsüllyedt 12 szállítóhajó is.

Április 11-én az angolok megszállták a dán Farör szigeteket, amit később Island megszállása követett. *Skapa Fló—Farör—Island hadászati háromszöge fontos angol tengeri bázis Európa és Amerika között, amely biztosítja az amerikai szállítmányokat.*

Ezután az angolok arra törekedtek, hogy biztosítsák hajóikkal csapataik partraszállását Norvégiában, meg hogy elvágják az összeköttetést Németország és Skandinávia között és megakadályozzák az utánpótlást.

E célból kihirdették a tengerszorosok aknákkal való elzárását Skagerrak—Kategatt—Belt), de tekintve, hogy az elzárás felületes volt, propagandajellegű csupán, az aknaöv nem teljesítette feladatát. A repülőátadások nagyobb sikerrel jártak: elsüllyesztettek néhány szállítóhajót, összesen vagy huszat. Április 15—17-én partraszállottak az angol csapatok Norvégiában — kisebb, inkább halászkikötőkben. Vagy 10—12.000 rosszul felfegyverzett és rosszul begyakorolt katonáról volt itt szó: a finn expedíció még fel nem oszlattott csoportjáról, amelyek nem vehették fel a harcot a tízszer nagyobb kitűnő német katonasággal. *Céljuk nem is a harc volt — inkább a kedvöntés a norvégekbe, a norvégek megnyerése a németek elleni háborúra.* Így azután május 2—3-án behajózták e csapatokat és visszavitték Angliába.

Németország győzött: megszállta Dániát és Norvégiát. De a *dán és norvég hajók* legnagyobb része angol kézre jutott, annak dacára, hogy az angolok május végén Narvikot is kiürítették. Előbb azonban tönkretették a kikötőt és vasutvonalat úgyhogy jó *időre kérdéssé tették a narviki német vas-szállítmányokat.* Viszont Narvik kiürítése közben elvesztették az angolok a „Glorios” anyahajót 2 rombolóval egy szállítóhajóval és egy ciszternahajóval együtt.

A két hónapig tartó skandináv háború folyamán az angolok — saját bevallásuk szerint — *1 anyahajót, 2 cirkálót, 11 torpedórombolót és 4 tengeralattjárót vesztek.* A németek viszont — szintén saját jelentésük szerint — *3 cirkálót, 11 rombolót, 1 torpedóhajót, 6 tengeralattjárót és 15 kisebb, vagy segédhajót vesztek.* Az ellenséges jelentéseket nem vesszük itt tekintetbe: ezek a propaganda céljai szolgálják. Magukat a pusztá számokat is véve alapul nagyobbak a német veszteségek, de ha a veszteséget a meglévő hajóegységekhez viszonyítjuk, akkor tűnik csak igazán ki a német veszteség aránytalansága: *meglévő hajóegységeik egy harmadát vesztek el* ugyanis a németek, míg az angolok hajóegységeiknek csupán kis töredékét.

De a németek elérték céljukat. Ez viszont az angolokat arra készítette, hogy fokozottabban ellenőrizzék a norvég partokat. Mégis az angol tengeri haderő aránytalan fölénye nem akadályozhatta meg a németek hatalmas szárazföldi sikereit. Belgiumban, Hollandiában és Franciaországban. Nem akadályozhatta meg, *haderő fölénye* lehetővé tette a *Dunquerquei sikert* (Dünkirchen). mert nem kísérte hasonló szárazföldi fölény. Ellenben a *tengeri Körülbelül 400 ezer katonát szállítottak át az angol hajók e kikötőből Angliába, megemelve őket a haláltól, vagy fogságbaeséstől.* Hiába támadták a kikötőt a német hajók, repülőgépek és szárazföldi útegek. Ebben a vállalkozásban angol részről 222 *hadihajó* és 650 *kereskedelmi* és halászhajó, francia részről 100 *hadihajó* és 200 *kereskedelmi* és halászhajó vett részt. Angol-francia részről a következő *veszteségeket* ismerték be: *15 romboló és 24 kisebb hadi-*

hajó. A 400 ezer emberből csupán 30 ezer veszett el. Igaz, hogy minden hadianyagot a németekre hagytak a kiürítés során, de maga a 370 ezer ember áthajózása a súlyos helyzetben olyan hatalmas eredmény volt, amelyet csak a tengeri haderő fölénye tett lehetővé.

Másrészről a németek április 8-ika és június 25-ike között *birtokukba vették az egész Atlanti tengerpartot* az északi sarkkörtől a francia—spanyol határig. Ez óriási módon fokozta a németek ütőerejét Anglia ellen, hiszen kezükbe juttatott minden tengeri bázist és repülőteret Angliától keletre. A kiindulópontok, bázisok német kézen voltak most, de e pontok *kihasználásához hiányzott a tengeri hadereje*. Habár Franciaország hadereje most már nem is játszott szerepet a tengeren sem, viszont az olasz tengeri haderő a német hajóparkot erősítette, az *angolok még mindig megtartották nyomasztó fölényüket* a tengeren: úgy az Atlanti óceánon, mind a Földközi tengeren is. Az angolok a zárlatot (blokádot) kiterjesztették most a németek által elfoglalt területekre is, viszont ők maguk fokozták tengeri kereskedelmi forgalmukat különösen az Amerikai Egyesült Államokkal, ahonnan hadihajókat és repülőgépeket, hoztak át a tengeren más hadi- és nyersanyag mellett. De fokozódott a forgalom Anglia dominiumai, különösen Anglia és Kanada között is. Mindezt a tengeri fölény tette lehetővé. Nagy szerepet játszik itt persze a tengeri bázisok birtoklása is: Gibraltár, Málta, Szuez, Szingapur stb. mellé megszerezte Anglia most a fontos: Skapa-Fló—Farör-szigetek—Island hadászati háromszögét is.

A hadiipar is igyekszik pótolni a hiányokat. Csak példaképpen említjük fel, hogy annak dacára, hogy az első év folyamán 30 rombolót vesztett Anglia, mégis ugyanekkor több rombolója volt, mint a háború elején (185 a háború kezdetén). Hasonló a többi veszteségek aránya is: a 15 csatahajóból elvesztett 1. a 7 anyahajóból 2, a 62 cirkálóból 3 stb. 1500 segédhajót fegyvereztek fel, ebből csupán 58 sülyedt el. Mindezt az ipar és az amerikai szállítások könnyen kipótolják. Ugyanez áll a kereskedelmi flotta veszteségeire is, míg viszont a németek kevesebb hajót vesztettek, de ez hajóparkjuk sokkal nagyobb százalékát teszi ki (kereskedelmi parkjuk 4 millió tonából 1 milliót: 25%-ot vesztett.) A légi háború mindkét részről nagy károkat okozott a hadiiparban, de azt egyáltalán *nem bénította meg*.

A gyenge angol szárazföldi hadsereg nem akadályozhatta meg a német hadsereg szárazföldi sikereit; viszont a tengeri fölény eddig lehetetlenné tette a németek részére az angol szigetek megtámadását. A légifölény persze sokat tehet e téren is, de az eddigi tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a légitámadás csak kisebb hadihajók ellen lehet eredményes: a nagy páncélos csatahajók ellenállanak a támadásoknak. (A „Radney“ és a „Scharnhorst“ esete.)

Olaszország hadbalépése nem érte váratlanul Angliát. Már előzőleg Alexandriában és Gibraltárban nagy tengeri haderőket koncentráltak. A franciák kilépése sem sokat változtatott a helyzeten. Továbbra is *ellenőrzi Anglia a Földközi tengert* és ezzel

alvágja Itáliát, Abessziniától is. Anglia használja, bár kisebb mértékben, a földközi-tengeri utakat továbbra is. Málta továbbra is áll Olaszország tözsomszédtségében. Az olasz-angol háború elején 1 angol cirkáló süllyedt el. Esüllyedt viszont 3 olasz romboló és 14 tengeralattjáró. A július 3-iki tengeri ütközet során az olasz hajók — üldözve — bázisukra vonultak vissza. Július 19-én újból elsüllyedt 1 olasz cirkáló egy tengeri ütközet folyamán.

Az angolok mégis sötétnek látták a helyzetet a franciák veresége után, attól tartottak ugyanis, hogy az olasz — német szövetség felhasználhatja ellenük a francia hajók nagyobb egységeit. Igaz ugyan, hogy 2 csatahajó, 2 cirkáló, néhány tengeralattjáró, 8 romboló s több kisebb hadihajó még Alexandriában horgonyzott s hogy mindezeket az angolok azonnal lefoglalták. Viszont Orán mellett horgonyzott 4 csatahajó, 3 cirkáló és számos romboló s más kisebb hajó. Július 3-án az angol hajók Orán ellen vonultak fel s miután a francia parancsnok sem a németek elleni háború folytatásába és abba sem egyezett bele, hogy angol kikötőbe fusson be, vagy hogy elsüllyessze hajóit, az angolok megnyitották a tüzet és csupán a „Strasbourg“ csatahajó menekült meg, amelyhez azután csatlakozott a többi algiri kikötőkben horgonyzó hajó és befutottak a francia Tulon kikötőjébe. A dakari kikötőben az angolok szintén megsemmisítettek egy csatahajót. A Marokkóban és a Szt. Martinik szigetén horgonyzó francia csatahajókat az angolok elzárták a külvilágtól: blokirozták őket.

A Pireneusi-félsziget fontos hadászati kiindulási pont. Tengelybarát nagyobbik állama: Spanyolország, be is jelentette, hogy igényt formál Gibraltárra, de gazdasági helyzete, a polgárháború következményei lehetetlenné teszik, hogy beavatkozzon a háborúba. Hiszen 1.200.000 embert, lakosainak 5%-át veszette el a polgárháborúban és további 1 millió ember (újabb 5%) senyved a börtönökben. Anglia is igyekszik — hitelek és blokádenyhitések révén — semlegesíteni ezt az országot. Az Egyesült Államok lázasan fegyverkezik és szállit Angliának. Csak a 1940 júliusi törvény — az előbbi 1940—41-es terven túl és felül — újabb 3 anyahajót, 13 cirkálót, 30 rombolót, 22 tengeralattjárót stb. szavazott meg. A terv olyan flotta létesítése, amely minden ellenséges kombinációval felveheti a harcot. Az előzetes tervek mellett újabb 200 hajóegység építését határozták el július 22-én (1.325.000 tonna!) Ebből 7 a nagy csatahajó (a 10 építés alatt álló mellett), 6 az anyahajó stb. A tengerészeti repülőgépek számát akkor 15 ezerben állapították meg. 1940 júliusra esett a „pánamerikai“ határozat is, amely amerikai földet nem enged át nem-amerikai birtoklónak. Ez újabb háborús bázisokat biztosított az U. S. A. részére. Augusztusban Anglia át is engedte amerikai bázisait az U. S. A.-nak 50 rombolóért, amelyek a német tengeralattjárók ellen harcolnak már. Az U. S. A. Kanadával is egységet kötött a közös védelmet illetőleg. A szeptember 27-iki hármass paktum megkötése valószínűleg meg fogja gyorsítani az U. S. A. fegyverkezési tempóját és háborúba lépését. Az U. S. A. fő tengeri hadereje a Csendes óceánon áll és Japán ellen irányul a „gazdátlan-

ná vált" ázsiai francia és holland gyarmat „megvédésére“.

Az egyre inkább kiteljesedő második imperialista világháború a Szovjetuniót is arra bírja, hogy erősítse úgy szárazföldi és légi, mint tengeri haderejét is. A háború első éve bebizonyította a tengeri haderő fontosságát. Ezért egyre nagyobb jelentőséget nyer a Szovjeunió előtt az a feladat, hogy kiépítse és megerősítse tengerpartja védelmét: a tengeri és óceáni vörös flottát.

L. Ivanov

Gondolatok a világról és a természetről

A világot és a világban végbemenő jelenségeket teljes egészében meg lehet ismerni és meg lehet magyarázni. A természettudománynak a természet törvényeiről szóló tanai igazak, mert a tapasztalat és a gyakorlat igazolja. A világban nincsenek meg nem ismerhető dolgok, de vannak olyanok, amelyeket a tudomány és a gyakorlat még nem ismert meg, de a rendelkezésére álló erővel előbb-utóbb meg fogja ezeket is ismerni.

A természet összefüggő, egységes Egész, amelyben dolgok és jelenségek szervesen egymáshoz kötöttek, függenek egymástól és feltételezik egymást. Ezekben a dolgokban és jelenségekben szakadatlan mozgás és változás, megújulás és fejlődés megy végbe. Mindig valami új csirázik és fejlődik, mindig valami régi pusztul és hal el.

A fejlődés folyamán a dolgokban és jelenségekben jelentéktelen és rejtett változások mennek végbe. Az ilyen változások nagy mennyisége megváltoztatja a dolgok és jelenségek formáját: minőséget. A változás pedig nem fokozatosan, hanem hirtelenül, váratlanul nyilvánul meg. Az átmenet, az egyik állapotból a másikba: ugrásszerű. Az átmenet hirtelen és váratlan, de nem véletlen! Törvényszerűen megy végbe, mint az észrevétlen és fokozatos mennyiségi változások felhalmozódásának végeredménye.

Egy jelenséget csak akkor foghatok fel helyesen, ha azt a környező más jelenségekkel való szakadatlan kapcsolatában, összekötöttségében és függőségében tanulmányozom. Ugyanakkor azonban szem előtt kell tartanom a változásait, keletkezését, fejlődését és kihalását is.

A fejlődés folyamata felfelé-haladó mozgás, a régi minőségi állapotból az új minőségi állapotba való áttérés. Ezért az egyszerűből összetett (komplikált) lesz, az alacsonyabbrendűből pedig magasabbrendű.

A világ a maga természete szerint anyag. A világban végbemenő különféle jelenségek a mozgó anyag különböző formáit hozzák létre. Az anyag állandóan mozgásban van. A világ az anyag mozgásának törvényei szerint fejlődik, nem pedig valamilyen „világföntartó szellem“ akaratára szerint.

Az ösztönök, érzések, képzetek és gondolatok forrása az anyag. Ezek az anyagnak olyan termékei, melyek fejlődésükben a főkéletesség magas fokát érték el. Az agy a gondolkodás szerve, a gondolat pedig az agy terméke. Ezért nem szabad a gondolkodást az anyagtól elválasztani.